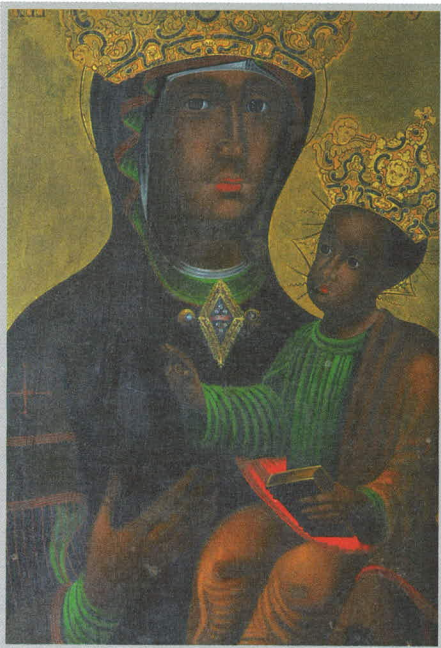


Görögkatolikus Örökségkutatás

„Fekete vagyok, de szép...” (Én 1,5)

A hodászi cigány templom szentélyében, az oltár mögötti falon egy érdekes Istenszülo-kép függ: a féllalagosan ábrázolt Mária baljában tartja gyermekét, jobbával rá mutat, az édesanyja karján ülő Jézus jobbával áld, baljában könyvet tart (1. kép). Az ilyen típusú Istenszülo-ábrázolásokat az „Útmutató” (Odigitria) néven szokták illetni, „őspéldányukat” a Szent Lukács evangélistának tulajdonított első Mária-képpel kapcsolja össze a jámbor hagyomány.

A hodászi képen a Szűz és a gyermek feje fölé koronát is festettek, a kompozíció aranyozott hátterén a szokásos „Isten anyja” görög szókapcsolat rövidített formája látható. Szokatlan részlet viszont ezen a képen, hogy Mária és Jézus arcbőre egészen sötét, erősen napbarnított, szeme fehérjük szinte világít; ugyancsak egyedí, hogy Mária nyakán egy rombusz alakú, díszes ékszer tűnik föl. A koronák és az ékszer alkalmazásából sejthető, hogy nem modern művészek által kidolgozott új kompozíciót, hanem valamelyik ősi kegykép másolatát láthatjuk.

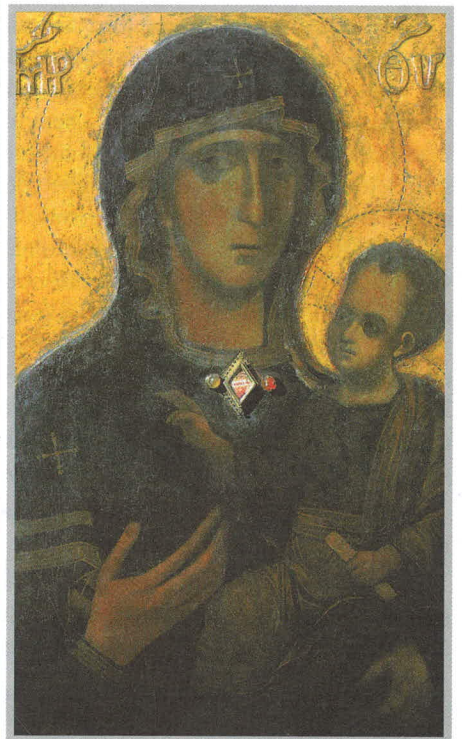


A koronák és az ékszer formájának segítségével megállapítható, hogy a hodászi kép egy híres morvaországi kegykép, a brünni (Brno) úgynevezett „Fekete Mária-kép” másolata. Ez a kegykép a mai Csehország egyik legfontosabb kultuszképe. Készítésének pontos ideje homályba vész, a helyi hagyomány egyenesen Szent Lukács evangélista művének tartja, amely hosszú és kalandos úton érkezett a városba. Késői krónikák szerint az ikon Konstantinápolyból került Milánóba, ahol a várost elfoglaló II. Frigyes császár birtokába jutott. Ő adta tovább hálából a vele együtt harcoló cseh Ulászló királynak, aki a képet magával vitte Prágába. A 14. században már biztosan IV. Károly császár birtokában volt, aki tovább ajándékozta testvéreinek, Jánosnak 1356-ban. Nem lehet tudni, hogy ez az ikon pontosan mikor került a brünni ágostonos remeték tulajdonába, de 1373-ban már biztosan az ő Szent Tamás-templomukban tisztelték. Mai napig ők őrzik ezt a csodálatos ikont, bár 1783-ban át kellett költözniük ősi kolostorukból az Ó-Brünnben álló, ekkor felosztott ciszter kolostorba, ahová a képet is magukkal vitték. A kegykép ma a Szűz Mária elhunytá tiszteletére szentelt, impozáns gótikus templomuk pompás, barokk, ezüstműből készült főoltárán áll.

Az ikon a rombusz alakú ékszert, amely valójában Mária ruhájának egy darabkáját magában rejtő ereklyetartó, még a középkorban kapta, minden bizonnyal IV. Károly császártól, a koronákat viszont 1736-ban helyezte rá a város hívő közönsége. A kegykép 1645-ben már megoltalmazta a várost a svéd seregektől, tisztelete ekkor élénkült meg, másolatai az egész Habsburg Birodalomban nagyon népszerűek lettek egészen a 19. század végéig. Érdekes, hogy nemcsak katolikus, hanem ortodox templomokban is megtaláljuk másolatait, hazai görögkatolikus templomaink közül a budapesti Rózsák terei templomban látható egy kései példány a karzat alatt, szép díszes tartóban elhelyezve.

A kegykép kultuszának érdekes vonása a „fekete” elnevezés, amelyet az arcok sötét tónusa miatt kapott. A barokk kor szimbólumokat kedvelő mentalitása a Szűz barnaságát összekapcsolta az őszö-vetségi Énekek éneke soraival: „Fekete

vagyok, mégis szép, Jeruzsálem leányi! (...) Ne nézzetek engem, hogy feketés vagyok, mert a nap színtelenített-meg engem: az anyám fiai harcoltak ellenem.” (Én 1,4-5). A feketeséget Szűz Mária megpróbáltatásaira vonatkoztatták, amelyet például Jézus bemutatásakor, a gyermek szenvedéseire utaló agg Simeonról nyert jövendölés vételekor érzett, de utalhat akár a képrombolás küzdelmeire is, amelynek gyakran voltak célpontjai a Mária-ikonok is.



Ha a hodászi képet összehasonlítjuk a brünni kegykép jelenlegi formájával (2. kép), jól látszik, hogy ez utóbbi ma már nem annyira barna, ugyanis restaurátorok tisztították meg az évszázadok alatt ráakódott portól, illetve átfestésektől, aminek köszönhetően a gyermek nem könyvet, hanem tekercestet tart. A megtisztított brünni kép ezek alapján valóban bizánci eredetű ikonnak tűnik, amely a 13-14. században készülhetett, és kerülhetett nyugatra. A hodászi másolat Rómából érkezett 1968-ban. Küldői azt remélhették, hogy a kép tisztelői megsejtik, a Szűz és gyermeke feketesége jelzi, ők velünk vannak életünk sötét pillanataiban is.

Terdik Szilveszter